

עין משפט
גַּר מִצֹּהַר

סו א מיי פֿ״ב מהל' ייט‏
הלכה ט:‏
סו ב מיי פֿ״ה מהל' מעשר הלכה כא‏
[ש״ע י״ד ס׳ שלא שמי׳ קצי]:‏
סח ג מיי שם שם פרק ד הלכה יא:‏
סב ד מיי פֿ״ג שם הלכה ג:‏
ע ה מיי פֿ״ג מהל' שנת הלכה טו ופסיה הלכה סה:‏

רבינו חננאל

בעא מנייה רבא מרב נחמן, דבר שלא נגמרה [מלאכתו] ועדיין פגין הן ולא נתחייב במעשר, כדנתן מאמתי הפירות חייבין במעשר, התאנים משיבחוילו כו', ונכנסה השבת ונכנסה לנגנא לכל דבר הראוי לו בשבת, ואפילו אילו הפגין וכיצא בהו, ונגנו הקישואין קורם שפיקסו, והאבטיחין קורם שישלקו, אע״פ שלא נתחייבו למעשר, כיון דלענין עונג אוכל הן, כמו שנגמרה מלאכתן לענין מעשר דמי, וחייב לעשר, או לא, א״ל שבת קובעת כי האי גוונא וחייב לעשר. ואקשינא עליה שבת קובעת ויציא קובעת, כשם שהחצר אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו, דהנן במשורות פרק ג' המעביר תאנים בחצירו לקצות בניו ובני הביתו אוכלין מהן עראי ופטורין, כך שבת לא תקבע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. אמר (לך) [ותן] תלמוד ערוך הוא בירדני ששבת קובעת את המוקצה למעשר ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו. ואמרין אף [אנן] נמי תנינא, ועוד א״ר אליעזר עומר אדם על המוקצה ערב שבת כו', ודייקין מדקתי בשביעית, ש״מ משום דלאו בן עשורי היא, ולפיכך שרי למיכל מיניה אפילו בשבת, הא בשאר שני שבועי אסור לאכול בשבת עד שיעשר משום דשבת קבעה. ופרקינן לאו משום דשבת קבעה, אלא משום דפירש ואמר מיכן אני אוכל למחר, אמירתו היא שקבעתה, דגלי דעתיה דגמרה בהכי כמה שהוא עכשיו היא גמר מלאכתו. והאי אפילו בחול אמירתו קובעתו למעשר, ואמאי לא ותי בחול אלא בע״ש, קמ״ל דטבל מוכן הוא אצל שבת, שאם עבר ותיקנו מתוקן, ולא מיבעיא בשביעית דלאו בת עשורי היא שרי, אלא אפילו בשאר שני שבועי אי אמר במוקצה מיכן אני אוכל למחר, מוכן הוא וחייב במעשר, ואם עבר ותיקנו מותר לאכול ממנו בשבת.

לד:

וְאוֹמֵר מִכָּאן אֲנִי נוֹמָרְ. מקשה בירושלמי מחלפא שטמייהו דז״ש לעיל § קאמר לא יטול אא״כ נענע והכא קאמר דבאמירה בעלמא סגי דהא ר״א שמותי הוא א‏ [ו]״ל דלא קשה דלא מחלפא שטמייהו דמוקצה דבעלי חיים ט‏ עדיף ומחמירין טפי אצל קשה דמחלפא שטמייהו דז״ה דלעיל קאמר דבאומר ו‏ מכאן אני נוטל למחר סגי והכא קאמר דבעי שירסו ב‏ ויש לומר דשאני הכא דאקצייה בידים: **תִּינוּקוֹת** שטמנו וכו'. ואע״ג שיכולין לאכול אכילת עראי עד שיראו פני הציט או פני החזר מ״מ אכילת שנת חשוכה ועראי שלו קצב וכיון שטמנו ו‏ בשנת לאכול הוקצבו אע״פ שעבר שנת ונקט מינוקות לרבותא אע״פ שאין להם מחשבה גרידא מעשה יש להם: **בְּנֵי וּבְנֵי בִיתוֹ אוֹכְלִין אֲכִילָת עָרָא**. פ׳ בירושלמי ד‏ דוקא נניו אצל איהו גופי אקצעיניהו דגלה דעתו להניחם שם ס‏ כך: **הָא בְּשֹׂאֵר שְׁנֵי שְׁבֻעַ אָא**. דשנת אקצעיניהו וכללא דשמעתין כל היכא דר״ל שקובע קובע בלא ראית פני הציט כמו אם הכניסין דרך ט‏ (שערים) ו‏ דרך גגות וקרפפות]: **אִי הָכִי מֵאִי אָרִיא שְׁבַת אִפִּי׃** בחול נמי. אי הכי דטעמא משום דקצעי׳ דדבורו אפילו בחול נמי וכ״ת משום דאֶלטְרִיךְ לאשמועינן הכנה ומכאן אני נוטל לפיכך נקט שנת והא מתני׳ קמשמע לן תרמי דדבורו קובע ואשמועינן דין הכנה דא״כ לשמעין בחול דבורו קובע דהוי כרותא טפי ופלוגתא דהכנה לשמעין במקום אחר צפירות מתוקנים אם כנסן ללאר ה‏ (ב) בִּצְרִיךְ שירסום ולומר סגי לומר מכאן אני נוטל משמע מדנקט שנת לענין טבל דשנת קובע בטבל בשאר ימי שצוה א״נ ה״פ לשמעין בחול דדבורו קובע ובהכנה לפלגו פלוגתא דז״ה וז״ש גבי

גחולות כדאיתא לעיל ולא נהירא כדפרישית לעיל דלא שיך פלוגתייהו בבעלי חיים: **הָא קמ״ל דבשב״ מוכן הוא אצב״** בוי. לכן נקטיניהו לענין שנת דאגב אורחיה דהכנת שנת אשמועינן חדוש אחר דהיכא דהזמינו לשבת דאינו אסור אלא משום מעשר המעורב ט‏ ואם בא אדם ותקנו מתוקן ולא אמרינן הואיל ונתקפה בשביל מעשר שנתוכו נתקפה לכל היום הואיל והגבהת תרומות ומעשרות לא הוי אלא מדרבנן והכי דייק ליה מדתני עומד אדם על המוקצה וכו׳ משמע הא בשאר שני שצוה לא יעמוד לכתחלה הא אם עבר ותקנו מתוקן אצל אי ס״ל לתנא דמשום איסור מוקצה לא תקנו כשעבר ותקנו הכי הל״ל העומד על המוקצה ע״ש בשביעית ואומר מכאן אני נוטל למחר הרי הוא מן המוכן ודייקינן מיניה הא בשאר שני שצוה אינו מן המוכן: והלא

שֹׁאֲנֵי הַסֶּם כּו׳. דאיהו אחשבה דדבורו שקראה אכילה: **אי הכי**. דטעמיה משום דצוריה הוא: **מֵאִי אָרִיא שְׁבַת**. מֵאִי אָרִיא שְׁבַת דאפילו נא לא ליפלוג בהכנה דגחולות כדאפלגו ז״ש וז״ה בצרירה : **הא קמ״ל דטבל מוכן הוא כו׳**. להכי נקט גבי שנת לאשמועינן מלתא אחריתי אגב אורחיה דאֶלטְרִיךְ לאפלוגי בהכנה תנא נמי הא בזהדי דבשאר שני שצוה אינו אסור משהזמינן אלא משום מעשר בלבד אצל הכנה איתא שאם בא אדם אחד ועבר ותקנו מתוקן ומותר לאכול ולא אמרינן לא מהניא ליה הזמנה כל זמן שלא נתקן דהא מוקצה מחמת איסור טבל הוא ואסמיה מדעתיה קמ״ל כיון דהגבהת תרומה ומעשר מדאורייתא בשנת שרי אין זה מוקצה מחמת איסור והכי שמעינן ליה ממתניתין מדקתני עומד אדם על המוקצה לכתחלה בשביעית ולא מצי למידק מינה איסור בשאר שני שצוה אלא הכי קאמר הא בשאר שני שצוה לא יעמוד ויאמר כן דקצב ליה דצבוריה ומחייב במעשר ולמחר אכיל ליה בטבליה דאי ס״ל לתנא דאיסור מוקצה נמי לא פקע מיניה הכי הוה ליה למתני העומד על המוקצה ערב שנת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר הרי זה מן המוכן ודייקינן מיניה הא בשאר שני שצוה אינו מוכן אלא השתא לא שמעינן מדיקא דנתמר משום מוקצה אלא משום מעשר: והרי זה מן המוכן ודייקינן מינה הא בשאר שני שצוה אינו מוכן אצל השתא לא שמעינן מדיקא דנתמר משום מוקצה אלא משום מעשר: והלא

המביא פרק רביעי ביצה

ערב שבת בשביעית. שאין מעשר נוהג זה ואין מחוסר אלא הזמנה. וה״ה במעושר ובשאר שני שצוה אלא אורחא דמלתא נקט דסתם מוקצה לאו מעושר הוא דגרוגרות ואמוקים הן סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה: **ואומר מכאן אני נוטל למחר**.

וסגי זהכי דיש ברירה: **עד שירסום**. בסימן דאין ברירה: **גב׳ תינוקות שטמנו תאנים**. בשדה או בגנה לאכילת שבת ושכחו ולא עשרו כו׳ לא יאכלו. ואף על גב דק״ל אין הטבל מתחייב במעשר לאוכלו אכילת עראי עד שיראה פני הציט או פני החזר בז״מ בהשוכר את הפועלים (דף פח). אכילת שנת חשוכה ועראי שלה הרי הוא קצב והרי הוטמנו לאכילת שבת והוקצעו. והאי דנקט תינוקות רבותא היא דאשמעינן דיש להם מחשבה ע״י מעשה המוכיח וכדאמרין בהכל שזוטין (סולין דף יג). ותאנים דבר שנגמרה מלאכתן הוא אא״כ חשב עליהן לקציעות או לגרוגרות ושמעין מינה דבר שנגמרה מלאכתו שנת קובעת למעשר בלא ראית פני הציט ובדבר שלא נגמרה מלאכתו לא שמעינן אי קבעה אי לא קבעה: **וסנן המעציר תאנים**. השוטח תאנים בחצרו: **לקצום**. ליצטן לעשות מהן קציעות ולאחר שנעשו קציעות דורסן בעגול: **נניו וצני ציטו אוכלין מהן עראי ופטורין**. מלעשר דאין חזר קובעת כראית פנים אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. ומציעא ליה לרבא שבת מי הוה כחצר או עדיפא מיניה: **מחשבה מוקצה למעשר**. מוקצה היינו לא נגמרה מלאכתו: **דדבר שלא נגמרה מלאכתו**. לישנא יתירא הוא והוא פ׳ של מוקצה ונכתב בספרים: **כיון דכסיז וקראם לשבת עונג**. כיון דאקרי אכילה ידידה עונג קבעה שאין זה עוד שם עראי אלא שם קצב: **שבת קובעת**. אם יחדה לשבת אסורה אף למוצאי שנת ואם שאכילתה לעולם קצב היא קרויה אצל למוצאי שנת מותר כדלקמנא : **על המוקצה**. וסתמיה לא נגמרה מלאכתו עד עתה: **שביעית לאו דר עשורי היא**. נפקא לן בבבלי »‏ מואכלו לציווי עמך ויתרם תאכל חית השדה (שמות כג) מה היה אוכלת שלא במעושר אף אדם אוכל שלא במעושר: **הכי נמי דאסור**. לאכול למחר משום מעשר: **מאי טעמא**. בשאר שני שצוה לא הא בשאר שני שביעית לא קצב למעשר בלא ראית פני הציט ואפ״י צבית אינו נקבע אלא בכניסתו דרך שערים כדאמרין בהשוכר את הפועלים (ב״מ דף פח). וזה כשנכנס לא נקבע דהא לא נגמרה מלאכתו ואמר לעיל דאין חזר קובעת אלא בדגממר וצית וחזר שוין כדאמר׳ התם בהשוכר ואמאי נקט מתניתין שביעית למיסר שאר שנים לאו משום קביעות דשבת:

אסורה אף למוצאי שנת ואם שאכילתה לעולם קצב היא קרויה אצל למוצאי שנת מותר כדלקמנא : **על המוקצה**. וסתמיה לא נגמרה מלאכתו עד עתה: **שביעית לאו דר עשורי היא**. נפקא לן בבבלי »‏ מואכלו לציווי עמך ויתרם תאכל חית השדה (שמות כג) מה היה אוכלת שלא במעושר אף אדם אוכל שלא במעושר: **הכי נמי דאסור**. לאכול למחר משום מעשר: **מאי טעמא**. בשאר שני שצוה לא הא בשאר שני שביעית לא קצב למעשר בלא ראית פני הציט ואפ״י צבית אינו נקבע אלא בכניסתו דרך שערים כדאמרין בהשוכר את הפועלים (ב״מ דף פח). וזה כשנכנס לא נקבע דהא לא נגמרה מלאכתו ואמר לעיל דאין חזר קובעת אלא בדגממר וצית וחזר שוין כדאמר׳ התם בהשוכר ואמאי נקט מתניתין שביעית למיסר שאר שנים לאו משום קביעות דשבת: **שבת קובעת**. אם יחדה לשבת אסורה אף למוצאי שנת ואם שאכילתה לעולם קצב היא קרויה אצל למוצאי שנת מותר כדלקמנא : **על המוקצה**. וסתמיה לא נגמרה מלאכתו עד עתה: **שביעית לאו דר עשורי היא**. נפקא לן בבבלי »‏ מואכלו לציווי עמך ויתרם תאכל חית השדה (שמות כג) מה היה אוכלת שלא במעושר אף אדם אוכל שלא במעושר: **הכי נמי דאסור**. לאכול למחר משום מעשר: **מאי טעמא**. בשאר שני שצוה לא הא בשאר שני שביעית לא קצב למעשר בלא ראית פני הציט ואפ״י צבית אינו נקבע אלא בכניסתו דרך שערים כדאמרין בהשוכר את הפועלים (ב״מ דף פח). וזה כשנכנס לא נקבע דהא לא נגמרה מלאכתו ואמר לעיל דאין חזר קובעת אלא בדגממר וצית וחזר שוין כדאמר׳ התם בהשוכר ואמאי נקט מתניתין שביעית למיסר שאר שנים לאו משום קביעות דשבת: **שבת קובעת**. אם יחדה לשבת אסורה אף למוצאי שנת ואם שאכילתה לעולם קצב היא קרויה אצל למוצאי שנת מותר כדלקמנא : **על המוקצה**. וסתמיה לא נגמרה מלאכתו עד עתה: **שביעית לאו דר עשורי היא**. נפקא לן בבבלי »‏ מואכלו לציווי עמך ויתרם תאכל חית השדה (שמות כג) מה היה אוכלת שלא במעושר אף אדם אוכל שלא במעושר: **הכי נמי דאסור**. לאכול למחר משום מעשר: **מאי טעמא**. בשאר שני שצוה לא הא בשאר שני שביעית לא קצב למעשר בלא ראית פני הציט ואפ״י צבית אינו נקבע אלא בכניסתו דרך שערים כדאמרין בהשוכר את הפועלים (ב״מ דף פח). וזה כשנכנס לא נקבע דהא לא נגמרה מלאכתו ואמר לעיל דאין חזר קובעת אלא בדגממר וצית וחזר שוין כדאמר׳ התם בהשוכר ואמאי נקט מתניתין שביעית למיסר שאר שנים לאו משום קביעות דשבת:

מתוך מעשה המוכיח כדאמרין בפרק הכל שוחטין (חולין י״ג א') ומתוך מעשיהם נכרת מחשבתי. רש"יא. ד. (מעשרות פ״ג י״א), ועי' מתי' בראיה' גדיה' ומנן נמי.

מסורת הש״ם

א) מעשרות פרק ד מ״ב
ב) מעשרות פרק ג מ״א
ג) [למנן לה: א.]
ד) [מינת עראי ליתא במשנה, ד.]
ה) [למנן לה. שבת מג.],
ו) [דף לה.],
ז) [משפטים פרשה כו, ו]
ח) [לעיל י.],
ט) [דף י.],
י) [ש״י לעיל ב. מדר״ה דלמא במפרשי הש״ס, ו]
יא) [זה חזי כ״ל וכן אי' בירושלמי,]
יב) [שטמנו לאכול בשבת כ״ל, ו]
יג) יש מוחקין מינת כן וי״ג ש״ל שהניחם שם כך ר״ל תחלה כשהניחם היה ע״מ שמה שיראו לאכול לא יאה מוקצה,
יד) רש״ל,

‏

תורה אור השלם
1. אם תשיב משבת רגלך עשות חֲפִצִּיךְ ביום קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשִּׁבְתַּ עֲנֵג לְקִדּוּשׁ ?! מְבָדָר וּבִבְרֹתוֹ מַעֲשֹׂוֹת דְּרָבִיךָ מִמְּצֹאֵה חֲפִצֶּךָ וְדֹבֵר דְּבָרֶי יִשְׁעִיהוּ נח יג

‏

הגהות הב״ח

א) תוס' ד״ה אי הכי וכו' אם כנסן ללאר למר צריך שירסום ולומר מני לומר וכו' בפלוגתא דב״ה:
ב) ד״ה הא וכו' המעורב בו ואם בא:

‏

גליון הש״ם

גב׳ אף שבת לא תקבע.
עין פסחים דף קה ע״א:

‏

הגהות הגר״א

א) תוס' ד״ה ואומר כ׳ שמומי הוא ומשע דמוקצה דבי״ח עדיף ומחמירין טפי ומוק׳ דמתחלפי שטמייהו דב״ה דלעיל קאמר כלאמר זה חזי אפי נטל למחר סגי והכא קאמר דבעי שירסום ומשני דשאני הכא דאקצי׳ בירסום כ״ל וי״צ ואף ש״ל דהוא הוא הלשון לפי דברי רבא שם (דף כ״ מ״מ אין משמעות הלשון דבעי שירסום:

‏

מוסף רש״י

כיון דכתוב וקראת לשבת עונג קבעה.
דשנת עונג איקרי מכל שהוא הוי עונג (שבת לד.) ואפילו אכילת ארעי דשנת חשוכה קצב למעשר (פסחים קה).
דטבל מוכן הוא אצל שבת. שאין זו מוקצה אלא איסורו ואם בא אדם ועבר על דברי תנאים שאסור לתרום בשבת ומיקנו מתוקן ומותר לנטלו ולאוכלו (שבת מג.).

‏

מוסף תוספות

א. (כדאי שבת קל, ב), פירוש, מתלמידי בית שמאי. מ״ש. ב. ואין נראה דפליגי אבית הלל. מ״ר. ג. יש להם מחשבה